שיעור על פרשת מטות
בענין "בלי נדר"

ואלו מותרין פרק שני נדרים

רש"י — רנ"ן — טו.

מבורות הש"ס עם הוספות

עין משפט נר מצוה

דמיסיקנא שמא יאמר לו וסלי עלמא מודו בה ולא אמטוטיק איסורא בתנאה לגריעה דבה ומש"ה מסקינן דהלכי בטריוטא דמנלה עמקר דאמטוטיק מתא דאפי' מתנלה מדהכר ומיומתא דרב יהודה כי קתני דאי נים. רבינא אמר לעולם כדקתני ומאי בל יחל מדבנן ומי איכא בל יחל מדבנן אין דתניא דברים המותרין ואחרים נהגו בהן איסור רשאי להתירן בפניהם שנאמר לא יחל.

דרב יהודה כי קתני דאי נים. ומדרבה מתמיהין הא דרב יהודה אמר לעולם כדקתני. שלמי דקאמר דקאמר אמר לעולם כדקתני. אי אתה רשאי לנהוג בהן היתר בפניהם. לבטל מעשה דעבר משום בל יחל ומן התורה אינו בבל יחל אלא מדרבנן: קונם שאת נהנית לי עד הפסח אם תלכי לבית

ר"ן נדרים - דף פ"א ע"ב

שנאמר לא יחל. דברים דברו לומר ולאפר מידי שלמיד מלך נמור אלא דבר" בעלמא אפ"ה לא יחל כדי שלא יהנה קלת רמס בנדרים גמורים הכא נמי מין שנהגו איסור בדברים המותרין הוה ליה לעמייהו כדברים האסורים. ומכאן היה אומר ר"ל יהודה הכהן ז"ל שאם נהג אדם שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין מתן מיחד ושזר רוצה לשתות יין או לאכול בשר בשותו הזמן צריך היתר:

מקום שנהגו פרק רביעי פסחים

רבינו — אשר

כמלאכה שלא לעשות מה לו שמתרה שלייטו על פניו. ולא יאמר לאיר השלום: ג בני בשן מסתין ולא אחלי מלוד לאיתן בתפלי שבתא שלמה בנייטו לקמייה דרבי יוחנן אמרו אם מלי קבהתה סוה לאבר לה [ה] אלו לא תאבר לן אמר לה כבר קבלו עליהם אבותיכם ואתיב שמנו בני מושר תבוך תנו'. הגיע דברים המותרים ואחרים שהנו בהן איסור [דף נא ע"א] לא אמה ואמרו לאחרים בפניהם [ו] אמר רב חסדא בהתלא מנשם דמתבר ומתני מילתא ואמר לאחרי לאסורה דאריתא ולא סמלי בלאחר שלא בלאחר לאיסור לאחרי לה לאיסור לאחרי לה בכ"מ שלא בפי הדיה לאסורה דאריתא ולא סמלי בלאחר שלא בלאחר לאיסור לאחרי לה לאיסור לאחרי לה בכ"מ שלא בפי הדיה כדבריה דאלין שני אחין כלי אחין חולין ג' אחין כלי בטל. ומעשה ביסורה והגל בני רבן גמליאל שהלו אחיהם בלאחר בטל ועמו מליהם בני מדינה ואמרו מחמיר לא ראיתי כך ונכנסו אצל ר"ג לבית הדיון ולא אמר לנם שהתרין לנם. [ז] אמרו עם כל אדם דחלין חין מבלבין אמרו ובטל לאחרו. ר' יהודה מחיר בלאחרו מנשם כבר לבניו. [ז] וקי' כיון דאיר ר' בית שלן בעלים ותולין (דף ב') מנשם שבגיד על ר' מאיר שאכל שם עלה של ירק בלא מעבר הכל מקום בני המקומם הנהו בו לאסור. ומה' רבינו נסים בתגלת חקלת דברים שחבו לה שם בפרוטרות ומהגיון מיריי בנמנא. ושיב שנהגו בני המקום על פי הדיה ותלמיד חכם נא ממנה הכל ומנא נלהם של בני המדינה שנהגו בני המקום לדבר אחר שאינו להתירן שלא בפניהם כגון כל הני מנא בדרייתא דחולה שני אחין ולילות קדמיקסון ושיבת מסמלי בדרים בנכת. ולאיסורא ולהביר בדרייתא דחולה שני אחין ולילות קדמיקסון ושיבת מסמלי בדרים בנכת. ולאיסורא מנא בשנו הדיה ע"ל תלמיד חכם: ד' כי אחת רבים בר בר חנא לאחכל תרנא לאיתרא וכי עלו

וכל דבר שיהנו בו שהוא מותר (והוא שומה) ושבא בו איסור בכלל ואין מתירין לו. כלומר לם בא לאחכם לישאל לם יכל לאכל במנא שנהנו בו לבנשו בהיא ביתן לא יחיר לו האחכם וכן מני לאם שבא איסור בדבר המותר לסדיר ולפרישה לא יתיר לו האחכם המנא ההוא מתחלה ותנ"ה

ומה שבא לאחכם בכל שנה בין בכל לעשיר לו אלא בשאם יין מר"ח לו מר"ח לאחר לאחר ולאחר לאחר לאחר ל

שיעור על פרשת מטות
בענין "בלי נדר"

יורה דעה דיג דיד הלכות נדרים

למתר "אבל אם אמר קונם עיני בשינה למחר אם אישן היום יכול לישן היום ולא חיישינן שמא למחר ישכח נדרו וישן:

דיד לעבור על מנהג צריך התרה. וכו ב' סעיפים:

א [א] "דברים המותרים והיודעים בהם שהם מותרים **א** (ה) נהגו בהם איסור הוי כאילו קבלו עליהם בנדר ואסור להתירם בהם "הלכך מי שרגיל להתענות **ב** תעניות שלמני ראש

באר הגולה

ד סמקומות ודרשים ואיישר לעל: ה הרשב"ל מהשות: ו מפסה מלים ריג ע"ב: ז שם פמ' דף ריד דף ריו: ח מקומות ודרב יסודה שם דף ריד ע"ב ומר' הרא"ש והרין דעבשם מאמר יאמר מי מיסרי וסי' ומם ק מרים כשאמר מפורים: ט מיסות ודרב נחל ומר' שם דף מ' ע"א ומפר' הרא"ש שם ולא מקרי מדי אלא שמבטים נדר מחדר אלא מהמבין ומר' שם דף ע"ז ע"א: א מרש"ל מדרש דף ריו ע"ב ומפסק דף ר"ש ע"ח ומפר' שם: ב עדר בגמ' דרב יהודה מוהה מהל דר' לא מחדר מאלה אבל מאסרתא מדרש דף ר"ש ע"ד ומפסק ומגמרי מפף אלמנה מבטשת (ועי"ש כשם מבוטה הר"ש):

יורה דעה ריד הלכות נדרים

מז שפתי כהן

מתענה דכשאירע גרית מילה יאכל אבל הכא לא אסיק אדעתיה דכשלא יהא בריא יאלא יתענה ונלך לדרך הפרה אדע אם לקוחים מהמרדכי והגמ"י כשם הר"מ אם כן הר"מ ודברי המחבר כאן גם כן לקוחים מהמרדכי והגמ"י כשם הר"מ אם כן בע"ב צריך לאלף כדפי' כדי שלא יסמרו דברי הר"מ אהדדי וזה ניחא הא דכתב הרב מ"מ מימן מקנ"א סיפף ' דהטהגין אלא לאכול כשר ולשמוח יין מרשם מודע אל אליו מוסרים בפמרות מנוה ומשמע אפילו התרה אין צריך אלא ודאי התם ה"ע מנוס לא נהגו בכה"ג: **ג** מר"ח **אם** אז סי"ז בתמוז. כמו שנתבאר בא"ח מי' מקנ"א סיפף ס': ד ויפתח בחרטה כו'. כמב מהרש"ל בתשר סי' ו' בני ענין מפיפה לאין צ"ך לומר להמיר מרעה אלא מה שנהגו מקלת ההמון ולא כולו כדמשמע הלשון ומפרים נהגו בו איסור אבל מה שנהגו כל ישראל וקבלו עליהם א"ש להמיר בכל ענין ופשוט הוא: ה מחמת שסוברים שהם אסורים. ועכשיו נמצר שהוא מוהר ומתנהגין היה בעצום שנתפקו בדבר ובכשיו שנתברר שמוהר לא הוי כאילו קבלום בנדר והלכה דהר"ה אם יש סוברים שהוא איסור גדול ואם"כ נמצר שאין בו איסור כ"כ לא הוי נדר כלקמן סימן רל"ג סעיף י': ו קבלת הרבים כו'. ע"ל סי' רכ"מ ס"ק ס"ב וס"ק נ"ב: ז וחייבים לעשות בתקנתן. מיהו היינו דוקא בנהגו מעוב שנהגו כן ע"פ ס"ח אבל בנהגו גרות אינו מייב לעשות בתקנתן אלא בפמיהן או בפני ס"ח רק בפני ע"ה מייב לנהוג כן כדי שלא יחלל כ"כ הטופסות והרש"ם פרק מקום שנהגו מיהו כ' הרש"ם דאם יש לומר למעלוקת אסור בכל ענין שאין לעשות מפני המעלוקת וכ"כ רבינו ירוחם נתיב ג' ס"ה וכ"כ הט"ו אע"פ שיש מקום אם סעיף ד' וכ"כ הרבה"ם סוף הלכות ריש והוא מהש"ם דפרק מקום שנהגו: **וכתבו** המום' דר"א מסמפק בנהגו שאינו מעוב דיכולים להתיר בפני ס"ח אם יכול להתיר לאם עצמן והב"ח כתב דלעת הטור להמיר וגם ס"ל כיון דהדבר ניתן לשיטורים לאיזו מנהג הוה מעוב ולאחרו איזו מעוב מאלין לחומרא ובכל המנהגים בפניהם אין לנהוג היתר ואין מיעוק בין ס"ח לעם האלרן מכ"ד אבל בחומ' והרא"ש ורבינו ירוחם נתיב ג' ס"ה לא משמע הכי דכתבו דמנהג מעוב היינו שהוא ע"פ ס"ח ומנהג גרות היינו שנהגו בני המדינה

פתחי תשובה

דיד (א) לחזור בו. עיין בנגמ"ר בכתב דבמחבר מיירי שהלכה לאסור לעצמו ולא לאסר לאחרים ולענין הכא אם אינו מהרה ע"ש: (ב) מחמת שאינו בריא. עש"ך ועיין בתשובת מקום שמואל סימן מ': (ג) יאסור. עיין בנגמ"ר סימן קפ"ט ס"ק י"ג: (ד) ועל דרשם. עיין בתשובת רי"ל ק סיים סימן רי"ג שכתב דאם נהגו בלתה לבר בדעת המיקל ובכשיו הכפמשו לאסור הרשות בידם ואין בזה מעוב מלינה אלא על הלאמרים אלא סיון זה אלא בדבר של איסורא ע"ש. מיהו נתנן לפרסם סימן ל"ג סע"ק ד"ה ומעין ס"ש ומעין בזה לקמן סימן רכ"ו ס"ק י"ב בשם תשובת תשלרת לבי: (ה) כתקנתן. עבה"ש ות"ש ומעין בזה"י שם הבן

השנה ושבין ראש השנה ליום כיפורים ומי שרגיל שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין ג מר"ח אב או מי"ז בתמוז ורוצה (א) לחזור בו (ב) מחמת שאינו (ג) בריא צריך ג' שיתירו לו [ב] "אם בשעה שהתחיל לנהוג היה דעתו לנהוג כן לעולם ונהג כן אפילו פעם אחת [ג] צריך התרה ד ויפתח (ג) בחרטה שמתחרט שנהג כן לשם נדר "לפיכך הרוצה לנהוג בקצת דברים המותרים לסייג ופרישות (ג) יאמר בתחלת הנהגתו שאינו מקבל עליו כן בנדר וגם יאמר שאין בדעתו לנהוג כן אלא בפעם ההוא או בפעמים שירצה ולא לעולם [ד] "אבל הנוהגים איסור בדברים המותרים ה מחמת (ד) שסוברים שהם אסורים [ה] יויש מי שאומר שאם לא הוי כאילו קבלום בנדר טועה ונהג איסור בדבר המותר נשאל ומתירים לו בשלשה כעין התרת נדרים ואם יודע שהוא מותר ונהג בו איסור אין מתירין לו אפילו כעין התרת נדרים דהוי כאילו קבלו על עצמו כאיסורים שאסרתן תורה שאין להם היתר לעולם (והמנהג כסברא הראשונה):

ב ו [ו] יקבלת הרבים חלה עליהם (ד) ועל זרעם ואפילו בדברים שלא קבלו עליהם בני העיר בהסכמה אלא שנהגין כן מעצמם לעשות נדר וסייג לתורה [ו] וכן הבאים מחוץ לעיר לדור שם הרי הם באנשי העיר ז וחייבים לעשות (ה) (ה) כתקנתן [ח] ואף בדברים שהיו אסורים בהם בעידם מפני מנהגם ואין מנהג העיר שבאו לדור בה לאסור ח הותרו בהם אם אין דעתם (ו) לחזור:

באר הגולה

ג שם המרדכי והגמ"י: ד כ"י: ה עוד וכ"כ המחבר שם משמרים בשם רבינו נסים ולא נמצאים ומכר אינם אינם בהגמ"ל בהתבלמי: ו הרשב"ל בתשובה הר"ן בע"ז דמפסיק בפרחים בשבי הנבי מהתבלמי: ז רבינו פרקן ע' בשם הרמבן בתשובה הנדרים:

יורה דעה ריד הלכות נדרים

שפתי כהן

מעצמה ח"כ לא נחת דעתן לשיטרין מה ועין בא"ח ס"ס מ"ז נמבאר כל מון לאמוס אין טוחנים עליו מומרי מקום שהלך לשם ופ"ל ס"ס ס"ג: **ח** הותרו בהם **אם אין דעתם לחזור.** מימה דלקן מבר כדברי הרי"ב סי' ל"ט שהולים כן מן הש"ם פ"ק דמולין (דף ר"ח) גבי הא דמשמי רבי אילא אין דעתו לחזור הוי והוא פ"ם שקם המר' והרל"ם ר"פ מקום שנהגו וכן דעת הרן שם והטור בא"ח סי' תקפ"ד וכ"כ הט"ו בא"ח ר"ס מקפ"ד ההולך למקום שאין מתענין ממקום שמתענין ודעתו לחזור צריך להתענות כו' אלמא דאם אין דעתו לחזור להתענות ובא"ח סי' תקפ"ד ס"ד הטעם המחבר דברי הרמב"ם שבטוף הל' יו"ט ונראה מדברי דאפי' אין דעתו לחזור מוכרח שנהג כך לשם נדר מומרי מקום שלא מנהגו והיינו על פי הסוגיא דר"פ מקום שנהגו וכן נראה מדברי הרב המגיד שם שכן דעת רמב"ם ע"ש ולא הבא שם המחבר ולא הרב סברת הרל"ם ומייעתו כלל (ובפ"ר שם לא הבא רק סברת הרל"ם ומייעתו ולא זכר דעת הרמב"ם כלל) ואפשר דעת המחבר לאלן בין אין דעתו לחזור ומ"מ אין דעתו להשתקע בעיר שהלך לשם רק מקום אחר ובהך גוונא מיירי בא"ח סי' ס"ם ובין דעתו להשתקע במקום שהלך שם ובהכי מיירי שם סי' תקפ"ד ולאן ול"פ ולענין דינא נראה כסברת הרל"ם ומייעתו לדעולם יש לו לעשות כמנהג המקום שדעתו להשתקע שם אין לקולא בין לחומרא (רק במקום ש"ש לעוס למחלוקת אל ישנה ממקום שהוא שם אפי' להקל) וכ"פ רבינו ירוחם נ"ב מ"ה וכן הלכה בא"ח סי' תפ"ח לא כתב דברי המחבר רק דברי הטור וא"ל למחוק כמ"ש הטוס' פרק מקום שנהגו ובפ"ק דמולין דלדיון קחני אלא מתמיה לשולם מיירי בדעתו לחזור ולדאיתא מולין אבל אין דעתו לחזור אינו מייב בחומרי מקום שהלך לשם כי היכי דמייב בחומרי מקום שלא בחומרי מקום שהלך לשם ובחומרי מקום דהוי כבן עיר שלא עשה מקום שהלך לשם אם דעתו לחזור מקום דהוי בן עיר אינו מייב בחומרי מקום שדעתו להשתקע שם ה"ה אין דעתו להשתקע שם כיון שדעתו להשתקע שם במקום שהלך והוי כמו בן עיר הבא לאחר שעשה הוא וא"ל פרק בפ' מקום שנהגו שביר ומשני ה"מ היכא דאין דעתו לחזור לחזור הוא דמשמע מתמי' דטוב במקום שהלך לשם מדינא אבל רבה בב"ח דעתו לחזור הוי וא"ל אינו מייב בחומרי מקום שהלך לשם אלא מקום שלא יבנה מפני המתלוקת ולהכי כתיב וכ"כ הר"ן בפ' מקום שנהגו ובעיקר:

דגול מרבבה

(שרף פ"ק ב') דבשלא הוא בריא לא יחזנה. דברי דחוקים ולענ"ד נרא' דגבי ברית מיל אינו חוזר בו מחמתו לגמרי אלא שיהנה בפעורה מצוה אוכל ולעתיד שוב חוזר לקדנו והיה אם אירע לו איזה מחדש ורצה לאכול היום ולעבור בזה אינו צריך התרה אבל המחבר כאן מיירי שאינו בריא ורצה לחזור לגמרי ושלא לשוב למנהגו לעולם לכן צריך התרה וכזה דברי המג"א בסי' תקפ"א ס"ק י"ב בבודים:

שיעור על פרשת מטות
בענין "בלי נדר"

מנחת חלק א - סימן צא שלמה

כ

בענין ביטול נדרים בערב ראש־השנה

איתא בגמרא נדרים כ"ג ע"ב "הרוצה שלא יתקיימו נדריו כל השנה יעמוד בראש השנה ויאמר כל נדר שאני עתיד לידור יהא בטל", ומסקינן ובלבד "שלא יהא זכוד בשעת הנדר". ויש בזה כמה שיסות, ועיין בשו"ע יו"ד סי' רי"א סעי' א' שלמעשה אין לסמוך כלל על אמירה זו בלי שאלה לחכם.

ברם נלע"ד דלענין זה ונקטינן שכל האומר אשנה פרק זה נדר גדול נדר לאלקי ישראל, והוא הדין כמי שאומר לעשות חסד עם חבירו ושאר מצוות דאפי' לא אמר ממש בלשון נדר והתחייבות אפי"ה דינו כנדר משום דרשא דבפיך זו צדקה, הי"ה לשאר מצוות עי"ן בר"ן נדרים דף ח' ע"א ובריטב"א, — מסתבר דשפיר מהני מה שרגילים להתנות בערב ר"ה וביוהכ"פ דאינו רוצה כלל שיהי' נדר, דכיון שהוא עצמו הרי אין כוונתו כלל לנדר או שבועה ורק התורה עשאתו כנדר, ולכן בכה"ג שגילה דעתו מקודם והתנה בפירוש דאינו רוצה כלל שיהי' נדר מהיכ"ת נימא שאף בכגון דא ה"ז נעשה נדר גם נגד תנאי מפורש שהתנה בריש שתא דאינו רוצה שיהא נדר, ולכן נלע"ד דכל שהוא אומר סתם ולא בלשון נדר ה"ז חשיב כאומר בפירוש בלי נדר.

אך לכאורה קשה על זה מהא דאיתא בשו"ע יו"ד סי' רי"ד ס"א "הרוצה לנהוג בקצת דברים המותרים לסייג ולפרישות יאמר בתחלת הנהגתו שאינו מקבל עליו בנדר" ואם לא אמר כן ונהג ג' פעמים הרי נדר ובענין התרה, ואמאי בענין התרה הא אמרי' דלענין זה שפיר מועיל תנאו שעשה בריש שתא שלא יתקיימו נדריו כל השנה, אך אפשר דכיון דנהג ג' פעמים חיישי' שמא נזכר בינתים בביטולו שעשה בריש שתא ואעפי"כ הוא ממשיך לנהוג כן ה"ז חשיב כאילו ביטל את התנאי, וגם נראה דמהא דמהני התנאי שהוא עושה בתחלת הנהגתו שעושה כלא נדר משמע קצת כדברינו דשפיר מועיל גם התנאי שעושה בריש שתא. אך יותר נראה דבומנו שמזכירים בפירוש בהתרת נדרים שבערב ר"ה "מנהג של מצוה" או איזה הנהגה טובה שנהגתי שלש פעמים" ומיד הוא גם מוסר מודעה על כל קבלה בלב דאפשר שפיר להקל.

ונראה לפי"ז דאף שנפסק בשו"ע יו"ד סי' ר"ג סעי' ד' "דאם פוסקים צדקה וצריך לפסוק עמהם יאמר בלי נדר", ועי"ש בש"ך סק"ד דאם פוסק סתם הו"ל נדר, נראה דמיירי בפסיקה כזו שהוא ממש מתחייב בחיוב גמור, או כדאמרן קודם דמיירי במי שלא עשה תנאי בראש השנה. אבל מ"מ מסתבר דבדברי מצוה שרגילים בני אדם לומר שפיר מהני הביטול שעושים בערב ר"ה ויוהכ"פ.

הלום נודע שבכגון דא נשאל הגה"צ מוהר"ר זונענפלד זצ"ל בספר שלמת חיים ח"ב תשובה ל"ח, והשיב דמסתברא דעל מה שלא נדר בפירוש כגון מנהגי מצוה יכולים שפיר לסמוך על המסירת מודעה שבערב ראש השנה.

הלכות ראש השנה סימן תקצו

יאכלו כל שבעם למען לא יקלו ראשם ותהיה יראת ה' על פניהם: ב [*] (ג) **יש מקומות שקבלה בידם** (ד) **שכל מי שרגיל להתענות בראש־השנה** (ה) **ומשנה רגילתו ואינו מתענה אינו משלים שנתו.**

הגה ומי שאינו ירא לנפשו (ב) אין צריך להתענות כל ימיו (כל־בו ומנהגים), (ו) רק צריך התרה כמו שאר נדר (כל בו): **ג יהמתענה פעם אחת בראש־השנה** (ז) **תענית** (ג) (ג) **חלום, אם היה ביום ראשון** (ד) **צריך**

משנה ברורה

אחר לזה). מתרת לכשל בשבילו: (ד) **שכל מי שרגיל וכו'.** היינו (ה) שלש פעמים: (ה) **ומשנה רגילתו וכו'.** היינו לענין יום, (ו) אכל כל־לילה של ראש־השנה כנדאי אסור להתענות לכלי עלמא כמו בשאר יום־טוב: (ו) **רק צריך התרה וכו'.** עין יורה־דעה סימן רי"ד דמשמע שם, דמנהג של מצוה שנעשה כנדר הוא רק כשהרגל בה, או אפלו פעם אחת וחשב בשעת מעשה שינהג כן לעולם, אבל בלאו הכי אין נעשה כנדר על־ידי שעשאה פעם אחת: **ג** (ז) **תענית חלום.** ואם הוא ספק אם הוא מהחלומות שמתענים בשבת, אין להתענות: (ח) שני

שבט חלק ד - סימן לא הלוי

ב.

חה מכבר שאל אותי הגאה"ר העלמען בעל עברת יו"ט בענין שהוא בבית החולים ראלעקסטער, ואין לו שם מקום עברה, והוא רגיל מנעוריו לעבול בשבת בבוקר — ואלו זה בגדר דבר אלה והנהגה טובה והוא כתו נדר, והאריך להחיר אמירה לגוי בשבת מכח זה. וכעניותי בלי להאריך — דלפי מה שכתב בדגול מרבבה יו"ד סי' רי"ד להלוק על הש"ך בתש"כ דכה"ג בהנהגה טובה שאירע לו מיתה וכה"ג בלריך התרה, והדג"מ דעתו שאירע לו מיתה וכה"ג בלריך התרה, ולדע"מ דעתו דמי שיש לו אחד מנהג עוב והיה לו סיבה נמוכה שלא יכול לעמוד במנהגו בגון מיחוש חולה או סעודת תלוה, ואח"כ יחזור למנהגו בזה אין לריך כתרה כלל, ומיהב בזה דברי המג"א סי' תקפ"א ס"ק י"ב, וכזה אנו מורים בכל ויכ — א"כ נדון בל כ"ה ג"כ דומה להכ"ל — והוא מומד בהנהגתו הטובה בני היתר נדרים ולפי דעתי תפ"ז קשה להחיר אמירה לגוי בכה"ג — וגם בלא מיתה קשה להחיר אמירה לגוי במלאכה גמורה בשביל מבילה שהיא רק להוספת קדושה.

אגרות יו"ד - חלק א משה

סימן מז

ובאם אחד נהג להחמיר אם נאסר מדין מנהג ג' פעמים תליא אם היתה כוונתו להחמיר אף אם חזרן והוא להתיר וכ"ש בידע בעצמו שיש להתיר ומ"מ נהג איסור יש עליו איסור נדר דנהג ג"פ אבל אם החמיר משום שהיה סבור שאסור מדינא או אף רק שאסור מספק וחשב על המקילין שאולי מועין בדין או שאולי הם מלולין באיסורין אין עליו דין נדר מצד מנהגו וא"צ היתר.

והנני ידידו,

משה פיינשטיין